

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.002.08.2023

Pani
Ewa Skoczyńska
Dyrektor
Zespołu Opieki Zdrowotnej Nr 2 w Rzeszowie
ul. Fredry 9
35-005 Rzeszów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/23/001/LRZ – Działania podejmowane na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zespół Opieki Zdrowotnej Nr 2 w Rzeszowie ¹ , ul. Fredry 9, 35-005 Rzeszów.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dyrektorem Zespołu Opieki Zdrowotnej Nr 2 w Rzeszowie, od dnia 1 lipca 2023 r. jest Pani Ewa Skoczyńska ² . Poprzednio, od dnia 1 marca 1998 r. do dnia 30 czerwca 2023 r., dyrektorem był Pan Aleksander Panek.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania podejmowane przez jednostki podstawowej opieki zdrowotnej na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o <i>Najwyższej Izbie Kontroli</i> ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	Małgorzata Milanowska – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/37/2023 z dnia 30 stycznia 2023 r. Robert Szwagiel – doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/36/2023 z dnia 30 stycznia 2023 r.

(akta kontroli str. 2-3; 10-13)

¹ Zwany dalej: Przychodnią.

² Zwana dalej: Dyrektorem.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, zwanej dalej: ustawą o *NIK*.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Deklarowana w Przychodni wiedza na temat szkodliwości napojów energetyzujących⁵, a także zaobserwowane przez lekarzy zjawisko powszechnego spożywania wśród dzieci i młodzieży, nie przełożyły się na udokumentowane działania w celu ograniczenia ich dostępności i konsumpcji. Wprawdzie lekarze awizowali podejmowanie działań profilaktycznych w tym zakresie, jednak – wbrew obowiązkowi wynikającemu z przepisu art. 25 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. *o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*⁶ – nie znalazło to odzwierciedlenia w dokumentacjach medycznych pacjentów. Tym samym nie potrafili oni wskazać populacji młodych osób, którym udzielono takich świadczeń.

Zdaniem NIK, szczególnej uwagi lekarzy Przychodni wymagają zagrożenia związane ze spożywaniem przez dzieci i młodzież produktów, które nie są obojętne dla ich zdrowia, w tym także energetyków. Uwzględnienie tej problematyki w bieżącej działalności leczniczej pozwoli lekarzom na pełniejsze rozpoznanie potrzeb zdrowotnych, a przez to realizację obowiązków promocji, profilaktyki i ochrony zdrowia oraz istotnie wpłynie na zwiększenie świadomości pacjentów o szkodliwości spożywania energetyków.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ Napój energetyzujący (ang. energy drink) to potocznie napój energetyczny i energetyk, inny niż napój izotoniczny – pobudzający, przeważnie gazowany napój bezalkoholowy, z reguły zawierający kofeinę, taurynę i guaranę. https://pl.wikipedia.org/wiki/Nap%C3%B3j_energetyzuj%C4%85cy. Zwany dalej: napojem energetyzującym, napojem energetycznym lub energetykiem.

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz.1876 ze zm.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania podejmowane przez jednostki podstawowej opieki zdrowotnej na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.

Opis stanu faktycznego

Pani Ewa Skoczyńska, dyrektor Zespołu Opieki Zdrowotnej Nr 2 w Rzeszowie wyjaśniła, że *problem spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież jako problem społeczny jest w kręgu zainteresowania lekarzy, pielęgniarek, higienistek – pracowników Przychodni.*

Pracownicy (lekarze, pielęgniarki, higienistki) mają świadomość negatywnych skutków spożywania przez dzieci i młodzież napojów energetyzujących. Wiedzę o tychże napojach i ich szkodliwym działaniu pozyskują z fachowej, jak i ogólnodostępnej literatury medycznej (w ramach ustawicznego samoszkolenia) oraz z medialnych doniesień na ten temat.

ZOZ Nr 2 dotychczas nie występował do innych organów z wnioskami o podjęcie działań ograniczających dostępność i spożywanie napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież. Liczyliśmy, i liczymy na centralne, ogólnopolskie działania struktur państwa w tym zakresie. Nikt też wiele lat temu nie konsultował z naszym środowiskiem naszych decyzji o dopuszczeniu do obrotu i handlu tymi produktami.

(akta kontroli str. 4-7)

Celami podstawowej opieki zdrowotnej, zgodnie art. 3 pkt. 3, 4, 5 i 6 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o *podstawowej opiece zdrowotnej*⁷, są m.in. ocena potrzeb oraz ustalenie priorytetów zdrowotnych populacji objętej opieką oraz wdrażanie działań profilaktycznych; rozpoznawanie, eliminowanie lub ograniczenie zagrożeń i problemów zdrowia fizycznego i psychicznego; zapewnienie profilaktycznej opieki zdrowotnej oraz promocji zdrowia dostosowanych do potrzeb różnych grup społeczeństwa; zapewnienie edukacji świadczeniobiorcy w zakresie odpowiedzialności za własne zdrowie i kształtowanie świadomości prozdrowotnej.

Zgodnie art. 12 ust. 1 i 2 cyt. ustawy na lekarzach podstawowej opieki zdrowotnej spoczywają obowiązki planowania i realizowania opieki lekarskiej nad świadczeniobiorcą, w zakresie działań mających na celu zachowanie zdrowia, profilaktykę chorób, rozpoznawanie i leczenie chorób oraz rehabilitację świadczeniobiorcy. Obowiązkiem pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej jest planowanie i realizacja opieki pielęgniarskiej nad świadczeniobiorcą i jego rodziną, w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki chorób, świadczeń pielęgnacyjnych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych.

Na pytanie, czy w Przychodni prowadzono profilaktykę/edukację dotyczącą skutków spożywania przez dzieci i młodzież napojów energetyzujących oraz możliwości uzależnienia się od nich, a jeżeli tak to w jakiej formie i czy znajduje to odzwierciedlenie w prowadzonej dokumentacji medycznej, dyrektor wyjaśniła, że *badania dzieci i młodzieży prowadzone w zakresie działalności leczniczej i profilaktycznej (np. badania przed szczepienne, badania bilansowe) zawierają w swoim zakresie również omówienia tematyki zachowań prozdrowotnych, anty-zdrowotnych, dietetycznych i ogólnie rzecz ujmując – profilaktykę chorób i zaburzeń rozwojowych.*

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1050 ze zm.

Dziecko jako organizm rosnący wymaga szczególnej kontroli również w w/w zakresach. Każda porada lekarska, pediatryczna, pielęgnarska, czy też ze strony higienistki ma na uwadze, w ramach szeroko pojętej działalności profilaktycznej, również ocenę sposobu odżywiania, zachowań prozdrowotnych i anty-zdrowotnych. Personel Przychodni już od dawna przestrzega dzieci, młodzież i rodziców przed spożywaniem napojów energetyzujących. Traktujemy rozmowy na ten temat jak normalną prozdrowotną poradę medyczną. Dla nas to podstawowy element profilaktyki – poruszanie od dawna występujących problemów: alkohol, nikotynizm, nadwaga, brak aktywności fizycznej itp. oraz nowych np. uzależnienie od narkotyków, komputerów, smartfonów czy też napojów energetyzujących. Napoje energetyzujące powinny być sprzedawane tylko osobom dorosłym, a o ich ewentualnym spożyciu przez dzieci i młodzież powinni decydować rodzice (biorąc za to pełną odpowiedzialność).

(akta kontroli str. 4-7)

Przepis art. 25 ust. 1 pkt 3 ustawy o *prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* stanowi, że dokumentacja medyczna zawiera co najmniej opis stanu zdrowia pacjenta lub udzielonych mu świadczeń zdrowotnych. Według przepisu art. 2 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o *działalności leczniczej*⁸ świadczeniem zdrowotnym jest działanie służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich wykonywania.

Na pytanie wobec jakiej populacji i jak często prowadzono ww. działania profilaktyczne oraz co było ich treścią, dyrektor wyjaśniła, że *działania te polegały na ustnym informowaniu pacjentów i ich opiekunów o konsekwencjach spożywania napojów energetyzujących i nie były odnotowywane w dokumentacji medycznej z uwagi na brak wolnego czasu na szczegółowe ewidencjonowanie każdej rozmowy edukacyjnej.*

(akta kontroli str. 8-9)

W Przychodni⁹ nie było sklepu, ani automatów z żywnością i napojami, w których byłyby sprzedawane napoje energetyzujące.

(akta kontroli str. 14)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nieujmowanie w dokumentacjach medycznych pacjentów informacji o zrealizowanych wobec nich działaniach profilaktycznych, dotyczących szkodliwości spożywania napojów energetyzujących.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o *NIK*, wnosi o:

Wnioski

1. Dokonywanie wpisów w dokumentacjach medycznych pacjentów o zrealizowanych wobec nich działaniach profilaktycznych, zgodnie z art. 25 ust. 1 pkt 3 ustawy o *prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*.

⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 991 ze zm.

⁹ W dniu 5 lipca 2023 r., tj. w trakcie oględzin budynku Przychodni.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, 7 lipca 2023 r.

Kontroler
Małgorzata Milanowska
Główny specjalista k.p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

Robert Szwagiel
Doradca techniczny

/-/